

Андрій Кобетяк,
д-р політ. наук, доц.,
Андрій Горецький,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Житомирський державний університет імені Івана Франка
(м. Житомир, Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНОГО ІНСТИТУТУ ПОЛІТИЧНОЇ ОПОЗИЦІЇ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку політичної системи України інститут опозиції зазнає глибоких трансформацій під впливом демократичних перетворень, євроінтеграційного курсу та воєнно-політичних викликів. Дослідження цієї трансформації є вкрай важливим, адже політична опозиція

виступає необхідним механізмом демократичного контролю за діяльністю правлячих сил та забезпечує стабільність публічної влади. Метою даної роботи є комплексний аналіз особливостей становлення та трансформації політичної опозиції в Україні, а також визначення сучасних моделей її функціонування і напрямів подальшого інституційного розвитку.

Політична опозиція є невід'ємним елементом демократичної системи, що забезпечує баланс влади та сприяє розвитку політичного плюралізму. У класичному розумінні вона виконує функції критики урядових рішень, представництва альтернативних інтересів і підготовки до можливого переходу влади. Як зазначає Р. Даль, «демократія передбачає існування організованої опозиції, здатної конкурувати за владу та контролювати дії уряду» [3, р. 87].

У цьому контексті політична опозиція розглядається не лише як сукупність партій чи рухів, а як інституціоналізований механізм, що забезпечує легітимність політичної системи. Вона виступає важливим індикатором рівня демократичності держави та ефективності функціонування її інститутів.

Дослідження базується на використанні системно-структурного, історичного та формально-правового методів пізнання. Аналіз еволюції опозиційної діяльності дозволив виявити, що її становлення в Україні відбувалося нерівномірно і значною мірою залежало від рівня концентрації влади та стабільності партійної системи.

На початкових етапах незалежності України опозиція мала фрагментарний і слабо інституціоналізований характер. Політичні партії часто виступали як ситуативні об'єднання без чіткої ідеологічної платформи. Згодом, у процесі демократизації та розвитку виборчих інститутів, опозиція почала набувати більш структурованих форм.

Особливої трансформації інститут опозиції зазнав після подій 2004 та 2014 рр., коли зростає роль громадянського суспільства та політичної мобілізації населення. У цей період опозиція стала важливим суб'єктом політичних змін і демократичних перетворень.

В умовах повномасштабного вторгнення опозиція зазнала суттєвих змін, тимчасово відійшовши від гострої конфронтаційності в бік політичної консолідації заради збереження суверенітету та національної безпеки. Сучасна модель функціонування опозиції поєднує інституційні та позаінституційні форми, де особливий акцент робиться на конструктивному діалозі з владою та активній участі у законотворчому процесі.

Як підкреслює Л. Морліно, «ефективна опозиція в демократичній системі повинна поєднувати функції контролю, критики та співпраці з владою у питаннях загальнонаціонального значення» [1, с. 142]. У сучасних українських реаліях це проявляється у підтримці ключових рішень, спрямованих на оборону держави, при одночасному збереженні критичної функції щодо діяльності уряду.

Водночас війна спричинила певне звуження політичної конкуренції, обмеження діяльності окремих партій та посилення ролі виконавчої влади, що впливає на характер взаємодії між владою та опозицією.

Ключовою проблемою розвитку інституту політичної опозиції в Україні залишається недосконалість нормативно-правового регулювання. В Україні досі відсутній єдиний профільний закон, який би чітко регламентував статус опозиції, її права та гарантії діяльності.

Наразі ці питання регулюються фрагментарно через Конституцію України та законодавство про політичні партії, що створює певні правові прогалини. Відсутність чітких механізмів взаємодії між владою та опозицією може призводити до політичної нестабільності та зниження рівня довіри до державних інститутів.

У зв'язку з цим актуальним є запровадження законодавчих норм, які:

- визначають правовий статус опозиції;
- гарантують її участь у парламентських процедурах;
- забезпечують доступ до інформації та механізми контролю за владою

[2, с. 348].

Сучасна модель функціонування опозиції в Україні характеризується поєднанням конфронтаційних і кооперативних практик. В умовах євроінтеграційного курсу особливого значення набуває адаптація українських інституцій до європейських стандартів парламентської демократії.

Важливу роль відіграє також розвиток цифрових технологій, які відкривають нові можливості для політичної участі та комунікації з виборцями. Соціальні мережі та медіа-платформи стають важливим інструментом діяльності опозиції, дозволяючи оперативно реагувати на політичні події та формувати громадську думку.

Перспективи розвитку інституту опозиції в Україні пов'язані з:

- подальшою демократизацією політичної системи;
- зміцненням інститутів громадянського суспільства;
- удосконаленням законодавчої бази;
- підвищенням політичної культури громадян.

Отже, трансформація політичного інституту опозиції в Україні є складним і багатовимірним процесом, що відбувається під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. У сучасних умовах опозиція виконує не лише функцію критики влади, але й виступає важливим суб'єктом забезпечення політичної стабільності та національної безпеки. На основі проведеного аналізу можна дійти висновку, що для зміцнення демократичного фундаменту держави необхідно законодавчо закріпити механізми участі опозиції в управлінні та забезпечити умови для її стабільної взаємодії з правлячою більшістю. Це сприятиме підвищенню ефективності політичної системи та утвердженню демократичних цінностей.

Список використаних джерел

1. Головатий С. П. Політична система України: теорія і практика. Київ : Либідь, 2018. 312 с.
2. Шумейко З. Взаємовідносини уряду та опозиції в Україні в умовах воєнного стану. *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. 2025. № 21. С. 343-350.
3. Dahl R. A. *Polyarchy: Participation and Opposition*. New Haven : Yale University Press, 1971. 257 p.